

Публічна бібліотека Збараської міської ради
Відділ інформації, реклами, удосконалення методики та
практики бібліотечної роботи
Бібліотека-філія для дітей КУ «Публічна бібліотека ЗМР»

Методичні рекомендації щодо проведення заходів для читачів-дітей, присвячених Дню пам'яті Чорнобильської катастрофи

Методичні рекомендації бібліотекарям

Збараж – 2026

Упорядники: В. Радовська, *зав. відділом інформації,
реклами, удосконалення методики та практики
бібліотечної роботи*
Т. Огінська, *заступник директора по роботі з
дітьми*

Комп'ютерний набір: В. Радовська

Відповідальна за випуск:

О. Бойко, *директор
КУ «Публічна бібліотека
Збаразької міської ради»*

Методичні рекомендації щодо проведення заходів для читачів-дітей, присвячених Дню пам'яті Чорнобильської катастрофи [Текст]: метод. реком. бібліотекарям / Публічна бібліотека ЗМР, від. інформ., реклами, удоскон., методики та практики бібл. Роботи, бібліотека-філія для дітей; упоряд. В. Радовська, Т. Огінська. – Збараж: [б.в.], 2026. – 32 с.

З нагоди річниці Чорнобильської катастрофи у закладах культури та закладах освіти проводитимуться різноманітні заходи щодо вшанування подвигу учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Пропонуємо цикл виховних заходів, розробок уроків, тестів, презентацій для використання у практичній діяльності і відзначення річниці Чорнобильської катастрофи.

Видання буде корисним для бібліотекарів, працівників культури, вчителів молодших класів, педагогів-організаторів.

- © Відділ інформації, реклами, удосконалення методики та практики бібліотечної роботи, 2026
- © Бібліотека-філія для дітей КУ «Публічна бібліотека ЗМР», 2026
- © Публічна бібліотека Збаразької міської ради, 2026

Чорнобиль. Це назва невеличкого районного центру, що знаходиться в 130 кілометрах від Києва. Заснований ще за часів Київської Русі, стародавній Чорнобиль дав свою гірку назву потужній атомній електростанції, будівництво якої було розпочате в 1971 році.

В 1983 році вже працювало чотири енергоблоки цієї електростанції із запланованих шести. Але Чорнобиль увійде в історію назавжди як місто, що дало назву одній з найбільших в історії людства техногенних катастроф.

У ніч з 25 на 26 квітня 1986 року відлік часу став уже на мирним, а бойовим і аварійним. Наша країна вперше відчула на собі таку грізну силу, як ядерна енергія, що вийшла з-під контролю.

Ви чули, як плаче спустошена Прип'ять,
За скоєний гріх розіп'ята живцем,
Прип'ята до неба, щоб випити вічність,
Щоб вмити від бруду змарніле лице?
Регочуть іони малиновим дзвоном,
Вбиваючи блиск нерозкритих очей,
Ридає вночі божевільна мадонна,
Приймаючи з лона холодних дітей
В бездонність ночей.
Малиновий дзвін, малинове лихо,
Як тихо ступає життя у полин
І лине горіти туманам на втіху,
Малинове лихо, малиновий дзвін,
Чорнобильський дзвін.

Анна Багряна « Малиновий дзвін »

З того часу пройшло 40 років. Але у серцях мільйонів людей до сих пір не вщухає біль, тривога. Ще довго ми відчуватимемо на собі наслідки трагедії, ще довго чути мемо її дзвони. Тому актуальність цієї теми залишається незмінною. Чорнобиль назавжди став символом глобальної екологічної катастрофи ХХ століття. Тому так варто донести до молодого покоління уроки Чонобиля.

Трагедія на Чорнобильській атомній електростанції – дуже важливе й чутливе питання. Перед тим, як розповідати про ці події читачам, бібліотекарі мають приділити увагу підготовці до такого заходу. Важливо робити це зрозуміло, делікатно та з вірою в добро: через казки, історії, мультфільми, акцентуючи увагу не на страху, а на мужності, допомозі, відновленні, та на тому, які уроки із цього можна винести. Варто підкреслити важливість збереження природи і наголосити на захисті від радіації.

Розкриття такої теми буде спрямоване на:

Формування історичної пам'яті

- Чорнобильська трагедія – це частина історії України. Діти мають знати про важливі події минулого, щоб розуміти, як вони вплинули на країну та людей. Ці знання формуватимуть повагу до минулого та відповідальність за майбутнє.

Виховання героїзму і вдячності

- Історія Чорнобиля – не лише про аварію, а й про героїв-рятувальників, лікарів, пожежників, які ціною свого життя рятували інших. Розповіді про таких людей вчать дітей цінувати сміливість, самопожертву і людяність.

Формування національної гордості

- Україна змогла подолати страшну трагедію, і це – привід для гордості за нашу силу, єдність і витривалість. Діти усвідомлюватимуть, що українці здатні долати труднощі разом.

Формування екологічної свідомості

- Чорнобиль – приклад того, до чого може призвести недбале ставлення до природи й техніки. Доцільно поговорити з дітьми про екологію, безпеку і бережливе ставлення до довкілля.

Розвиток критичного мислення

- У доступній формі розповідь про Чорнобиль допомагає дітям усвідомлювати наслідки рішень, бачити зв'язок між вчинками людей і подіями.

Основними принципами проведення заходів, присвячених Дню пам'яті Чорнобильської катастрофи, є вікова доцільність (*подача інформації має бути в доступній, емоційно комфортній формі*) та

використання інтерактивних форм навчання (*ігри, творчі інтегровані завдання тощо*).

Серед заходів, які можуть бути проведені у рамках відзначення роковин Чорнобильської катастрофи, можемо зазначити такі:

1-4 класи

- ✚ Години спілкування «Слава і шана ліквідаторам аварії на ЧАЕС!».
- ✚ Інформаційні години – «Чорне крило Чорнобиля», «Що сталося в Чорнобилі?».
- ✚ Виставки дитячих творчих робіт «Чорнобиль — очима дітей», «Дика природа повертається до Чорнобиля».
- ✚ Конкурс малюнків (стіннівок) «Чорнобиль – рай для природи».

5-9 класи

- ✚ Години спілкування, бесіди, огляди літератури, уроки пам'яті з таких тем: «День, який змінив все», «Чорнобиль – біль і трагедія українського народу», «Чорнобиль... 35 років потому», «Чорнобиль: трагедія, подвиг і пам'ять», «Попіл Чорнобиля стукає в серце».
- ✚ Веб-квести: «Екологічні наслідки Чорнобиля», «Чорнобильська катастрофа: причини та наслідки».

Під час занять доцільно використовувати міжпредметні зв'язки, спираючись при цьому на знання учнів з природознавства, біології, географії, хімії, фізики, основ здоров'я.

10-11 класи

- ✚ Флешмоби «Чорнобиль – попередження, набат. Його уроків людство не забуде», «Чорнобиль — гірка зірка полин».
- ✚ Круглі столи, диспути, учнівські конференції «Чорнобиль – відкрита рана нашої землі», «Перспективи подолання наслідків Чорнобильської катастрофи», «Чорнобиль – майбутнє «зеленої» економіки України», «Чорнобиль. Його забути не дозволяє майбутнє», «Зелена енергетика замість атомної».

Перегляд документальних фільмів про Чорнобильську трагедію:

- «У суботу» (2011): <https://cutt.ly/OtZZtST>
- «Метелики» (2013): <https://cutt.ly/AtZLaYm>

- «Чорнобильська трагедія: люди в тоталітарній імперії. 1 серія» (2017): <https://cutt.ly/ptZZhug>
- «Чорнобильська трагедія: люди в тоталітарній імперії. 2 серія» (2017): <https://cutt.ly/otZZzek>
- «Земля Забуття» (2011): <https://cutt.ly/wtZL7WI>
- «Чорнобильська трагедія – біль України» (2017): <https://cutt.ly/stZL8um>
- «Голоси Чорнобиля» (2016): <https://cutt.ly/mtZL6dP>
- «Лазуровий пил. Чорнобиль» (2016): <https://cutt.ly/QtZLrgR>
- «Розщеплені на атоми» (2016): <https://cutt.ly/rtZLLAO>
- «Чорнобиль. За хвилину до катастрофи» (2005): <https://cutt.ly/btZLTzM>

Приклад адаптованого тексту для читачів 1-4 класів:

26 квітня 1986 року в Україні сталася велика біда – аварія на Чорнобильській атомній електростанції. Там вибухнув один із енергоблоків. У повітря потрапило багато шкідливих речовин, які могли зашкодити здоров'ю людей і тварин.

Але були люди, які не злякалися. Пожежники, лікарі, водії, працівники станції швидко приїхали на допомогу. Вони рятували інших, попри небезпеку. Їх називають ліквідаторами аварії. Це справжні герої.

Через аварію багато сімей покинули свої домівки. Та минуло багато років, і природа поступово відновлюється. Чорнобиль став знаком пам'яті, мужності й надії.

Ми згадуємо події 39-річної давнини, щоб пам'ятати героїв, берегти докільля і робити світ безпечнішим.

Чорнобильська катастрофа та її наслідки

- Коли сталася аварія на Чорнобильській атомній електростанції?
- Хто такі ліквідатори аварії? Чому ми називаємо їх героями?
- Чому важливо пам'ятати про Чорнобиль?

Перегляд мультфільмів

- **«Книга-мандрівка. Україна». Чорнобиль»:**

<https://www.youtube.com/watch?v=NScp7nwB0eQ>

Мультфільм буде актуальний для 1-4 класів. Перед переглядом варто запитати читачів, чи можуть міста бути привидами, та що вони про це знають.

- **«Ядерний тероризм. 13 серія «Книга-мандрівка. Нескорені»»:**

<https://www.youtube.com/watch?v=u66yje01E3Q>

Цей мультфільм складніший для сприйняття, відображає сучасні реалії – час, коли зона відчуження була під окупацією, тому його доцільніше використати для дітей 3-4 класів.

Опрацювання художніх творів, які відображають тогочасні події або їхні наслідки

- Євген Гуцало «Чорнобильська дівчина Калина», «Зозуля», «Діти Чорнобиля».
- Катерина Міхаліцина «Квіти біля четвертого».
- Костянтин Климчук «Літо, коли сонце стало чорним».
- Анатолій Андржигєвський «Чорнобильський пес Аксель».
- Саша Кочубей «Володарка лісу»
- вірші українських авторів про Чорнобиль

Творчі роботи

- Малюнки (*уяви, що ти художник, намалюй серце подяки героям або ліс, який знову оживає після трагедії*);
- написання власних творів на екологічну тематику;
- «Квітка пам'яті» (*діти роблять пелюстки і пишуть, що корисного вони можуть зробити для природи*);
- лепбук, плакат, соціальна реклама «Чисте довкілля», «Ми за мирну енергію», «Подяка героям Чорнобиля».

Екологічна акція «Добрі справи для Землі»

- Прибирання бібліотечного дворика, висадка квітів або кущів;

- Створення «екоскриньки добрих справ» (кожен учасник заходу пише ідею, як допомогти природі);
- Виготовлення екторбинок, листівок «Збережімо природу».

11 слів про Чорнобиль: вправа для дітей

Робочий аркуш з завданням приклеїти слова, які асоціюються з Чорнобильською трагедією, на реактор в алфавітному порядку.

Важливо після опрацювання такої непростой теми правильно організувати рефлексію, яка допоможе учням молодших класів усвідомити зміст, емоційно відреагувати на почуте/прочитане й зробити власні висновки.

ПРОЧИТАЙ СЛОВА ПРО ЧОРНОБИЛЬ.
ВИРЖ І ПРИКЛЕЙ ТРИКУТНИКИ НА РЕАКТОР
В АЛФАВІТНОМУ ПОРЯДКУ.

Ігри

- Рольові ігри: «Що корисно, а що шкідливо для природи?», «Екологічний патруль», «Мандрівники»
- Інтерактивні ігри:
  - ✓ «Чорнобиль до і після» (<https://learningapps.org/30179571>),
  - ✓ вікторина «Чорнобиль не має минулого часу» (<https://wordwall.net/es/resource/72265569/вікторина-чорнобиль-не-має-минулого-часу>),
  - ✓ «Чорнобильська катастрофа»

<https://wordwall.net/uk/resource/58212489/чорнобильська-катастрофа>)

- *Інтерактивний кросворд* в анаграмах «Чорнобиль» (<https://www.educ.com.ua/interaktivni-zavdannya/krossvord-v-anagramah-chornobil.html>)
- *Асоціативний куц «Чорнобиль»* (Завантажити матеріал для друку безкоштовно можна за посиланням: <https://www.educ.com.ua/didaktichni-igri-dlya-ditej/asocziativnij-kushh-chornobil.html>)

Приклади вправ та завдань для рефлексії

Світло в темряві

Напиши або намалюй, що світлого і доброго ти побачив у цій історії. Наприклад: добрі вчинки людей, допомога іншим, відвага, турбота про природу.

Три долоньки

Намалюй три долоньки або виклади з кольорового паперу.

У першій напиши/намалюй: що мене вразило?

У другій – за що я вдячний героям?

У третій – що я можу зробити, щоб допомагати довкіллю?

Знаю – відчуваю – зроблю

Склади 3 речення:

- Я **знаю**, що...
- Я **відчуваю** ...
- Я **хочу зробити**, щоб...

(Наприклад: Я знаю, що герої рятували інших. Я відчуваю повагу. Я хочу берегти природу, щоб майбутні покоління могли милуватися її красою, користуватися її благами)

Кадр з фільму

Уяви, що ти режисер мультфільму про Чорнобиль. Яку одну сцену ти б обрав би/обрала б для показу? Намалюй її або опиши словами (*створення словесного діафільму*).

Якби я міг / могла сказати...

Уяви, що ти можеш написати листа або сказати слова подяки ліквідаторам Чорнобильської аварії. Що б ти сказав/сказала? (*Можна*

написати коротке речення, намалювати серце з побажаннями або створити колективну листівку).

Коло рефлексії (для роботи в групі)

Діти по колу передають м'яку іграшку або сердечко. Хто тримає, той відповідає:

- Що нового я дізнався / дізналася?
- Що мене здивувало?
- Що я відчував / відчувала, коли слухав історію про аварію?
- Що я хочу пам'ятати після сьогоднішнього уроку?

Приклад флешмобу з Чорнобильської теми

Флешмоб – несподівана поява групи людей у заздалегідь запланованому місці. Учні з червоними квітами в руках вишиковуються на майданчику у формі знаку радіаційної небезпеки. Після хвилини мовчання червоні квіти кладуть на своє місце і відходять. Залишається обрис знаку радіаційної небезпеки з квітів. Звучить голос диктора: «Сорок років пройшло, але ми пам'ятаємо...»

Приклад Арт-інсталяції «Невидимі загрози»

Слово «інсталяція» походить від дієслова to install (англ. – встановлювати, розміщувати, монтувати), що пояснює технічні аспекти виготовлення. Її не «малюють», не «пишуть», а саме встановлюють, складають з окремих частин.

Головна мета інсталяції привернення уваги до екологічних проблеми сучасності. Активісти розташовуються на майданчику (шкільному коридорі, актовій залі) картини (фотографії) відповідної тематики привертаючи увагу глядачів до цієї трагедії.

Приклад перфомансу «Мій земляк – герой»

Перфоманс – дії, за якими глядачі спостерігають в режимі реального часу. Під час виховного заходу за участю учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС учні (*сидячи на місцях для глядачів*) тримають портрети земляків учасників ліквідації Чорнобильської катастрофи, яких вже не має в живих. По завершенню заходу учні з портретами виходять з зали першими.

Приклад челенджу

Челендж — жанр інтернет-роликів, в яких блогер виконує завдання на відеокамеру і розміщує його в мережі, а потім пропонує

повторити завдання своєму знайомому або необмеженому колу користувачів. Саме слово челендж – перекладається як «виклик» або «завдання, яке потребує виконання».

«Здай макулатуру – врятуй дерево».

Віртуальний 3D тур Національним музеєм «Чорнобиль»

З допомогою новітніх технологій музей відчинений для відвідувачів, незалежно від часу, обставин та місця перебування. Віртуальна подорож експозицією, під час якої ви зможете чути навіть звуки музею, доступна на сайті онлайн проєктів музею за посиланням www.exhibitions.chornobylmuseum.kiev.ua.

Віртуальний 3D тур доступний для перегляду на комп'ютері, смартфоні чи у VR-окулярах.

Музей Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля.

Віртуальний музей. Історичні віхи створення та розвитку музею
Режим доступу: <https://chipb.dsns.gov.ua/ua/Muzey-institutu.html>.

Інформаційно-пошукова система «Книга пам'яті учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС».

Поіменна «Книга пам'яті» дає можливість осягнути масштаби техногенної радіоекологічної катастрофи через долі тисяч людей багатьох професій – цивільних і військових, які одночасно є її свідками, учасниками, героями та жертвами.

Книга доступна кожному відвідувачу сайту. До електронної «Книги пам'яті» увійшли імена більше п'яти тисяч ліквідаторів. Робота з її поповнення постійно триває. Режим доступу: <http://chornobylmuseum.kiev.ua/uk/memory/>.

Нагороджені посмертно. За геройський подвиг в ім'я життя нинішніх і майбутніх поколінь, особисту мужність і самопожертву, виявлені у ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, нагороджені (посмертно) за посиланням <https://chnpp.gov.ua/ua/about/labour-glory/heroj-likvidatory>

Рекомендована інформація про Чорнобильську катастрофу, яку можна використовувати під час проведення круглих столів, диспутів, читацьких конференцій.

За визначенням UNSCEAR і ВООЗ Чорнобильська катастрофа віднесена до аварій ядерних об'єктів найвищого рівня. Аварія на Чорнобильській АЕС призвела до непоправних медичних, економічних і соціальних і гуманітарних наслідків. За екологічними наслідками аварія переросла у планетарну катастрофу: радіоактивним цезієм було забруднено 3/4 території Європи.

Уся інформація про Чорнобильську катастрофу одразу опинилася під ідеологічним контролем КПРС і КГБ. Щоб продемонструвати, буцімто, небезпеки немає, партійне керівництво не відмінило першотравневу демонстрацію. На Хрещатик за п'ять днів після аварії вивели сотні тисяч людей, в тому числі школярів. Українська діаспора після аварії на ЧАЕС виявили високу громадянську позицію та активність у світі. Вона організовувала демонстрації, готувала звернення до урядів західних держав, збирала матеріали про трагедію. Закордонний провід Української головної визвольної ради у вересні 1986 року доклав значних зусиль, аби питання Чорнобиля винести на розгляд ООН.

У після аварійний період посилилися екологічні та національно-демократичні рухи, передусім в Україні. 26 квітня 1988 року в Києві відбулася перша несанкціонована демонстрація під гаслами – «Геть АЕС з України», «УКК – за без'ядерну Україну», «Не хочемо мертвих зон», «АЕС – на референдум», «Промисловість, землю, воду – під екологічний контроль», «Кожному – персональний дозиметр». Саме навколо проблеми ядерної катастрофи формувалися перші громадські організації, які перетворилися в політичну силу, наприклад, «Зелений світ» і Союз «Чорнобиль». Спроби приховати правду про катастрофу та її наслідки посилити опозиційний національно-демократичний рух в Україні, до його учасників долучилися екологи – активісти боротьби проти забруднення навколишнього середовища.

25 квітня 1986 року на Чорнобильській АЕС мали експериментально зупинити четвертий енергоблок, щоб вивчити можливості використання інерції турбогенератора в разі втрати електроживлення. Попри те, що технічні обставини не відповідали плану випробування, його не скасували. Експеримент почався 26 квітня о 01:23. Ситуація вийшла з-під контролю. О 01:25 з інтервалом

10 у кілька секунд прогрімлі два вибухи. Реактор повністю зруйнувався. Спалахнуло понад 30 вогнищ пожежі. Основні погасили через годину, а повністю ліквідували загоряння до 5-ї ранку 26 квітня.

Проте пізніше виникла інтенсивна пожежа у центральному залі 4-го блоку, з якою боролися з використанням вертолітної техніки аж до 10 травня.

Згідно з повідомленнями КГБ станом на 8:00 годину 28 квітня рівень радіації на 3-му і 4-му енергоблоках становив 1000-2600 мікроренген на секунду, а на окремих ділянках міста – 30–160. У цьому місці на документі Володимир Щербицький зробив свою, тепер вже відому, примітку – «Що це означає?». Це промовисто свідчить про те, що навіть найвищі посадові особи до кінця не усвідомлювали небезпеки.

Першими на місце катастрофи прибули кілька десятків солдат і офіцерів полку Цивільної оборони Київського військового округу із приладами радіаційної розвідки й армійським комплектом дезактивації техніки, мобільний загін хімічних військ та окрема рота радіаційної та хімічної розвідки. Загалом у ліквідаційних роботах брали участь військові хімічних, авіаційних, інженерних, прикордонних родів, медичні частини Міністерства оборони СРСР, Цивільної оборони (ЦО) та МВС СРСР. Влітку залучили військових запасу та вільнонайманих. За неповними даними, участь у ліквідації наслідків брали 600 тисяч осіб. Через опромінення багато з них захворіли.

Сумарна активність радіоізотопів, викинутих у повітря після аварії в Чорнобилі, була в 30–40 разів більшою, ніж у Хіросімі. Опромінилися майже 8,5 мільйони людей. Перші аварії на ЧАЕС сталися ще в 1978–1979 роках, відразу після запуску першого енергоблоку. Були також витoki радіації у 1982, 1983, 1984 роках. В архіві Комітету державної безпеки (КГБ) містяться документи про спорудження Чорнобильської атомної електростанції, її запуск у кінці 1970-х років, аварію та ліквідацію її наслідків. Документи доводять, що від самого початку спорудження цієї атомної електростанції було безліч порушень і крадіжок, будівельно-монтажні роботи виконувалися неякісно, технологічна дисципліна порушувалася. Все це врешті-решт призвело до аварії. Тільки від 1983 по 1985 роки на станції сталося п'ять аварій і 63 відмови обладнання. Останній подібний інцидент перед великою аварією стався в лютому 1986 року. 27 квітня, о 23:00 данська лабораторія ядерних досліджень зафіксувала

на Чорнобильському атомному реакторі аварію категорії МПА (Максимальна проектна аварія). Тоді ж різке зростання радіаційного фону зареєстрували і в Швеції. Наступного дня шведська влада мала дані про джерело забруднення і звернулася до Москви із вимогою надати пояснення.

Від міжнародної допомоги уряд СРСР відмовився. Проте в 1987 році звернувся до Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) щодо експертної оцінки кроків із ліквідації наслідків аварії. Незалежна Україна зняла гриф «таємно» з усіх чорнобильських документів.

Матеріали для вікторини «Чорнобильська катастрофа в цифрах і датах»

1977 року запустили перший блок Чорнобильської АЕС.

2 роки пропрацював четвертий енергоблок ЧАЕС – на повну потужність його запустили 1984 року. Це був «наймолодший» і найсучасніший реактор.

2 дні світ нічого не знав про вибух.

30 співробітників АЕС загинули внаслідок вибуху або гострої променевої хвороби протягом кількох місяців з моменту аварії.

500 тисяч людей померли від радіації, за оцінками незалежних експертів.

8,5 мільйонів жителів України, Білорусі, Росії в найближчі дні після аварії отримали значні дози опромінення.

90 784 особи було евакуйовано з 81-го населеного пункту України до кінця літа 1986 року.

Понад 600 тисяч осіб стали ліквідаторами аварії – боролися з вогнем і розчищали завали.

2293 українських міст і селищ із населенням приблизно

2,6 мільйона людей забруднено радіоактивними нуклідами.

200 тисяч квадратних кілометрів – на таку територію поширилася дія радіації. Із них 52 тисячі квадратних кілометрів – сільськогосподарські землі.

10 днів – з 26 квітня до 6 травня – тривав викид активності із пошкодженого реактора на рівні десятків мільйонів кюрі на добу, після чого знизився у тисячі разів. Фахівці називають цей період активною стадією аварії.

11 тон ядерного палива було викинуто в атмосферу внаслідок аварії на 4-му енергоблоці Чорнобильської АЕС.

400 видів тварин, птахів і риб.

1200 видів флори продовжують існувати в «зоні відчуження», де через істотне та катастрофічне забруднення повітря, ґрунтів і вод заборонено проживати людям.

26 квітня–жовтень 1986 року Чорнобильська АЕС не працювала. У жовтні 1986-го 1-й і 2-й енергоблоки було знову введено в експлуатацію; у грудні 1987 року відновив роботу 3-й. 4-й енергоблок не запрацював.

1991 рік – на 2-му енергоблоці сталася пожежа, внаслідок якої була заблокована робота цього реактора.

Грудень 1995 року – підписання меморандуму між Україною та країнами «Великої сімки» і Комісією Європейського Союзу, відповідно до якого почалася підготовка програми повного закриття станції.

15 грудня 2000 року – Чорнобильську атомну електростанцію зупинено повністю.

Вересень 2010-го – закладка фундаменту під новий саркофаг над зруйнованим 4-м енергоблоком, у квітні 2012-го стартувало будівництво арки, що мала накрити «Укриття», у жовтні 2011 року на майданчику комплексу «Вектор» почалося будівництво Централізованого сховища відпрацьованих джерел іонізуючого випромінювання.

29 листопада 2016 року завершили насування арки над 4-м енергоблоком.

Чорнобиль — це мука і трагедія, це подвиг і безсилля, це пам'ять, це наш нестерпний біль. Закрити тему Чорнобиля можна буде нескоро. Час масового героїзму пройшов, а уроки Чорнобиля ми будемо ще усвідомлювати. Наше покоління розуміє, що не земна куля належить нам, а ми належимо їй. І нам потрібно передати майбутнім поколінням чисту планету.

НА ЧОРНОБИЛЬ ЖУРАВЛІ ЛЕТИЛИ...

Квест для учнів 7-9 класів

Мета: зберегти пам'ять та вшанувати подвиг учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; вибудувати соціально очікувані моделі поведінки свідомого громадянина, а також прийнятні для них конструктивні стратегії поведінки у небезпечних ситуаціях; формувати активну громадянську позицію та особисту відповідальність за долю суспільства, держави; сприяти набуттю дітьми та молоддю досвіду екологічних дій, виховання їх в дусі відповідального ставлення до навколишнього середовища; дослідити, як природа оновлюється без втручання людини та повертає свої права на цю землю і панує там над усім, що створила людина.

Обладнання: комп'ютери, проектор, тематична виставка, відеокамера, плакат, дитячі малюнки, ватман, тематичні картинки, ручки, буклети «Ліквідатори аварії на ЧАЕС», саджанці дерев.

Деякі пояснення

- ✓ назви зупинок прикріплено;
- ✓ учні 7-9 класів поділені на 5 команд;
- ✓ кожна команда отримує маршрутний лист і рухається по зупинках;
- ✓ в бібліотеці оформлено виставку дитячих малюнків «Твій біль, Україно, – Чорнобиль», постер «Земляки-ліквідатори аварії на ЧАЕС»;
- ✓ запрошені учасники ліквідації аварії для висаджування разом з учасниками заходу саджанців дерев;
- ✓ запропонувати читачам обрати літературні твори для участі в літературному челенджі.

1 зупинка – Чорнобиль не має минулого. 15 хв.

Бібліотекар коротко розповідає про основні принципи роботи ЧАЕС, хронологію аварії та її причини, про мужність та відважність ліквідаторів, демонструє відео (на вибір) про аварію на ЧАЕС.

Казка про Чорнобиль. URL:

https://www.youtube.com/watch?v=i2gSH_-Euhc

Чорнобильська катастрофа URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=UhgXiUf9vX8>

Факти про Чорнобиль URL:

https://24tv.ua/chornobil_12_faktiv_pro_avariyu_tvarin_ta_misto_s_hornobil_n958470

День в історії. Вибух на ЧАЕС URL:

https://www.youtube.com/watch?v=O_aRrrz1g6A

Маловідомі факти про Чорнобиль URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=ujeHE4lkbhQ>

ЗАВДАННЯ. Бібліотекар пропонує групі учнів пройти тест для уточнення знань про аварію на ЧАЕС та її наслідки.

URL: <https://naurok.com.ua/test/mizhnarodniy-den-pam-yati-chornobilya-6088.html>

URL: <https://kalushnews.city/play/test/27184/test-chi-znaete-vi-istoriyu-chornobilskoi-katastrofi>

2 зупинка – Гірчить полин. 15хв.

Бібліотекар розповідає про відомі твори українських авторів на тему Чорнобильської трагедії і пропонує виразно почитати деякі з них.

ЗАВДАННЯ. Обрати учасника літературного челенджу. Записати відео-виступ.

3 зупинка – Дзвони Чорнобиля. 15 хв.

Бібліотекар знайомить учнів з тематичною виставкою сучасних книг про жахливу трагедію, рекомендує фільми для перегляду.

URL: https://maximum.fm/chornobil-33-roki-potomu-najkrashchi-knigi-pro-zhahlivu-katastrofu_n159465

URL: <https://vogue.ua/ua/article/culture/knigi/knigi-o-chernobyle.html>

ЗАВДАННЯ. Створити фотоколаж «Дзвони Чорнобиля» з поданих картинок

4 зупинка – Планета в небезпеці. 15 хв.

Бібліотекар проводить з учнями бесіду про поведінку в надзвичайних ситуаціях.

URL: <https://andrushkivska-gromada.gov.ua/scho-robiti-v-nadzvichajnih-situaciyah-09-49-04-13-07-2017/>

URL:

https://kyivcity.gov.ua/bezpeka_ta_pravoporiadok/pam_yatky/shcho_ro_byty_u_razi_radioaktyvnoho_zarazhennia/

ЗАВДАННЯ. Створити пам'ятку «Правила поведінки при аваріях на атомних енергетичних установках».

5 зупинка – Твій біль, Україно, – Чорнобиль. 15 хв.

Група учнів переглядають дитячі малюнки, слухають розповідь бібліотекаря про земляків-ліквідаторів аварії на ЧАЕС, обговорюють пісочний фільм про Чорнобиль «Журавлі»

(<https://www.youtube.com/watch?v=MNKyeGojFCc>)

ЗАВДАННЯ. Обрати три найкращі учнівські малюнки.

6 зупинка – Збережемо довкілля!

Усі учасники квесту збираються біля стола, де відбудеться зустріч з учасником ліквідації аварії. Читачі задають запитання учаснику. Потім всі разом йдуть висаджувати саджанці молодих дерев.

Відголос Чорнобиля

Флешмоб для учнів 5-11 класів

Мета: виховувати згуртованість, почуття поваги та пам'яті до трагічних сторінок України

Підготовка флешмобу: Намалювати крейдою на підвір'ї перед школою великі цифри «40». Учасники одягнені у вишиванки, джинси та білі кросівки.

Всім дітям повідомити, що потрібно вийти на подвір'я бібліотеки і коли почують звуки фанфар, підійти до входу у книгозбірню.

Хід флешмобу: Звучать фанфари. Учасники флешмобу підбігають до намалюваних цифр 40, присідають на лінії. У них в руках чорнобілі кульки.

Голос диктора (можна раніше записати або в мікрофон).

26 квітня 1986 року... Весна! Чудова пора року! Все оживає, пробуджується від сну! Місто Прип'ять та й уся Україна спить спокійним сном. І раптом о 1 годині, 23 хвилині на Чорнобильській АЕС стався вибух!

Учасники заходу раптово всі разом (на слово «вибух») лопають кульки одночасно.

Диктор: 40 років пройшло! Але ми пам'ятаємо!

(Звучить «Пісня про Чорнобиль», слова і музика Наталії Май)

Учасники розходяться стають у два ряди і починають виконувати рухи під пісню «Чорнобиль». Всі рухи підготовлені заздалегідь. В кінці пісні діти підходять ближче один до одного стають в шахматному порядку.

1 дитина. Ми пам'ятаємо!

2 дитина. Ми вшановуємо ліквідаторів за їх сміливість та відвагу.

3 дитина. Ми схиляємо голови перед світлою пам'яттю тих, чий життя обірвалися!

4 дитина. Ми бережемо пам'ять про подвиг людей та пишаємось їхньою мужністю!

5 дитина. Ми віримо в те, що подібна трагедія не повториться!

Учасники розчиняються в натовпі так раптово як і з'явилися.

ЗНАЙ, ЛЮБИ, БЕРЕЖИ

Екологічний квест для учнів 5-6 класів

Мета: в ігровій формі розвивати в учнів уміння працювати в команді, кмітливість, пізнавально-дослідницький інтерес, самостійно знаходити правильні рішення в проблемних ситуаціях; формувати в учнів основи екологічної культури, активну громадську позицію та особисту відповідальність за збереження природи; сприяти набуттю дітьми та молоддю екологічних дій, виховання їх в душі відповідального ставлення до навколишнього середовища.

Обладнання: маршрутні листи, картки із завданням, ручки, ватмани, маркери.

Правила квесту:

- ✓ учні об'єднуються в команди, обирають капітана та назву команди;
- ✓ команди отримують маршрутний лист, завдання, яке треба пройти;
- ✓ на станціях команди отримують наступне завдання тільки після того, як прибув останній учасник команди;
- ✓ час проходження маршруту враховується тільки в разі прибуття на фініш всіх учасників команди;
- ✓ якщо команда приходить на фініш без одного з них, вона займає місце після всіх учасників, які фінішували повним складом;
- ✓ капітан відповідає за дисципліну членів команди;
- ✓ учитель контролює хід гри. Заповнює листи, фіксує зароблені бали команд.

Маршрут квесту складається з екологічних станцій. Для проходження маршруту команда зобов'язана відвідати всі станції.

Учасники квесту розгадують складні інтелектуальні завдання, відгадують загадки про рослинний і тваринний світ, просуваючись від однієї станції до іншої. У встановлений час старту команди отримують завдання.

Знайшовши відповідь, діти направляються до наступної станції, де знаходять наступне завдання і так до фінішу. За успішне виконання завдань на кожній станції гри учасники отримують бали. Переможцем квесту стає та команда, яка пройде всі станції і набере найбільшу кількість балів. Та команда, яка швидше за всіх впоралася із завданнями перемагає.

Завдання квесту: пройти станції за маршрутним листом і виконати завдання.

Хід заходу

Бібліотекар. Діти, сьогодні нашій захід присвячений величезній техногенній катастрофі, яка сталася 26 квітня 1986 року в місті Чорнобилі, і стала найбільшою катастрофою ХХ століття. Після вибуху на АЕС природне середовище було забруднене на сотні тисяч кілометрів.

Чорнобильська катастрофа стала трагедією для людей, які були відселені із 30-кілометрової зони відчуження, і тих, хто, ризикуючи своїм життям і здоров'ям, рятував територію від радіоактивного забруднення і будував об'єкт укриття. Чорною плямою стала на нашій блакитній планеті чорнобильська катастрофа.

Настав час ознайомити з умовами нашого квесту. Першим завданням буде презентувати назву і девіз вашої команди. Потім кожна команда отримає маршрутний лист, у якому позначені етапи проходження маршруту. Якісно і правильно виконавши завдання, ви маєте переходити на інший етап. А щоб зробити це, вам доведеться бути кмітливими, уважними, швидкими і дружними. Бажаю вам успіхів!

Етапи квесту:

1. Станція «Абракадабра»

З переплутаних літер команда має скласти терміни.

За правильну відповідь – 1 бал. На виконання завдання – 1хв., якщо команда не в змозі скласти це слово, то надається підказка і додаткові 30 с. Але тоді команда отримує 0,5 бала.

Завдання 1.

П, І, Н, Д, К, И, З, О, В, А.

Підказка: природоохоронна територія, на якій зберігається в природному стані весь її природний комплекс, і перебувають під охороною держави.

Відповідь: Заповідник.

Завдання 2.

О, Д, Д, Е, А, К, Р, Р, П, Н.

Підказка: природоохоронна територія, на якій на відкритому ґрунті культивуються деревні рослини. Парк колекцією різних порід дерев.

Відповідь: Дендропарк.

2. Станція «За життя – без сміття»

На сьогоднішній день надзвичайно актуальною темою є проблема сміття, в якому ми все більше потопаємо.

Завдання: Запропонуйте шляхи зменшення кількості сміття шляхом його повторного використання. Вам пропонується з різних видів сміття (коробок, банок, пляшок тощо) виготовити тварин, казкових героїв або інших фантастичних персонажів.

3. Станція «Ерудит природи»

Потрібно підкреслити правильну відповідь.

1. Більшу частину сміття, що забруднює Землю, становлять:

- А) Скло.
- Б) Пластмаса.
- В) Метал.

2. Перш ніж почати утилізацію відходів, їх необхідно:

- А) Зібрати в одному місці.
- Б) Розкришити.
- В) Розсортувати.

3. Для того щоб переробити пластмасу, її необхідно:

- А) Компостувати.
- Б) Переплавити.
- В) Спалити у спеціальних умовах.

4. Першочергова турбота при виборі звалища:

- А) Огорожа місця звалища.
- Б) Захист поверхні і ґрунтових вод.
- В) Укомплектування відповідною технікою.

5. Шкідливі викиди впливають:

- А) На прилеглі регіони.
- Б) Тільки на ті регіони, де з'явилося забруднення.
- В) На території, віддалені від місця забруднення.

6. Пляшка або банка з пластмаси, кинута у лісі, пролежить без зміни:

- А) 10 років.
- Б) 50 років.
- В) 100 років і більше.

7. Викинутий папір «з'їдять» невидимки-мікроби за:

- А) 1-2 роки.
- Б) 5-8 років.
- В) 20 і більше років.

8. Найбільш ефективний шлях боротьби з наростаючою кількістю відходів, що потрапляють у навколишнє середовище:

- А) Їх поховання.
- Б) Рециркуляція (повторне використання).
- В) Розробка правових механізмів регулювання процесу.

4. Станція «Екологія в загадках»

Завдання: відгадати загадки

- 1) Хто подорожує повітрям на нитці? (*Павук*)
- 2) У кого на сучку комора? (*У білки*)
- 3) Є шапка, та нема голови, є нога, та нема черевика. (*Гриб*)
- 4) У воді народилась, у воді ж і розчинилась. (*Сіль*)
- 5) Сам маленький, кожух дерев'яний. (*Лісовий горіх*)
- 6) Що то воно: у воді водиться, з хвостом родиться, а як виростає – хвіст відпадає? (*Жаба*)
- 7) Коло вуха завірюха, а у вусі ярмарок. (*Вулик і бджоли*)
- 8) Що тваринам страшніше взимку – холод чи голод? (*Голод*)
- 9) Які квіти носять людські імена? (*Васильок, Лілія, Іван – чай, Роза*)
- 10) Не вода, не суходіл, і на човні не попливеш, і ногами не підеш? (*Болото*)

5. Станція «Екологічні ситуації»

Учасники квесту вирішують різні ситуації:

- ❖ Навесні ви пішли до лісу і побачили, що на галявині розквітлі конвалії. Що ви будете робити?
- ❖ В лісі виявили не загашене багаття. Що будете робити?
- ❖ Після походу залишилося сміття. Ваші дії.
- ❖ Збираючи гриби в лісі ви побачили мухомори. Що будете робити?
- ❖ Діти знайшли в дуплі горіхи і гриби. Що вони повинні зробити?
- ❖ Пташеня стрибає стежкою. Твої дії.
- ❖ Діти знайшли в лісі поранене зайченя. Що робити?
- ❖ Гуляючи по березі річки, діти побачили, що в річку стікають нечистоти. Ваші дії.
- ❖ Діти, знайшли зруйноване гніздо і поруч маленьких пташенят. Що ви будете робити?
- ❖ На замерзлому ставку знайдено лебедя з підбитим крилом. Ваші дії.

6. Станція «Екологічний ланцюжок»

Завдання: кожна команда отримує аркуш паперу, на якому зображено екологічний ланцюжок. Він починається з книги, а закінчується здоров'ям людини. Потрібно доповнити ланцюжок, так, щоб знайти зв'язок між книгою та здоров'ям людини.

(Книга – дерево – повітря (кисень) – здоров'я людини).

7. Станція «Книга скарг Природи»

Завдання: учасникам квесту пропонують скласти якнайбільше скарг від імені Природи (*наприклад: не руйнуйте мурашники; не зрубуйте дерева; не паліть багаття в лісі і т.д.*)

8. Станція «Чорнобиль – очима дітей»

Завдання: команди отримують ватмани і маркери. Відтворити біль та небезпеку радіації, в тому числі вибуху на Чорнобильській АЕС. (*тривалість до 5 хв.*)

Підбиття підсумків.

Бібліотекар. Мені було приємно спілкуватися з вами сьогодні. Я рада, що кожен із вас приклав зусилля до перемоги. Минуть роки, а чорний день Чорнобильської трагедії буде продовжувати хвилювати людей – і тих, кого він зачепив своїм недобрим крилом, і тих, хто народиться далеко від покривдженої землі.

Пам'ятайте! Природа – це наш дім. Ми маємо навчитися жити у цьому домі так, щоб у ньому завжди вистачало місця всім. Щоб панували мир та злагода, любов і добро. Відкривайте, красу навколишнього світу, охороняйте й примножуйте все, чим багата рідна земля.

Нагородження переможців.

Чорнобиль не має минулого часу

Дебати

Мета: залучати молодих людей до обговорення проблеми Чорнобильської катастрофи і планування рішень; розвиток у школярів таких рис особистості як самостійність мислення, ініціативність, вміння знаходити протиріччя в темах, прислуховуватись до контраргументів та розмірковувати про відповіді; вміння довести свою думку публічно, обрати свій шлях вирішення поставленої проблеми і переконати в його доцільності; зберегти пам'ять та вшанувати подвиг учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС;

формувати активну громадянську позицію та особисту відповідальність за долю суспільства, держави.

Програма заходу:

8.30 – 9.00 год. – реєстрація учасників

9.00 – 9.30 – відкриття заходу

9.30 – 10.30 – I раунд

10.30 – 11.00 – Кава-брейк

11.00 – 12.00 – II раунд

12.15 – 13.00 – обід

13.00 – 14.15 – раунд імпровізації

14.15 – 14.45 – Кава-брейк

14.45 – 15.45 – фінал

16.00 – 16.30 – оголошення результатів та нагородження призерів

Основні елементи дебатів

Тема. Для проведення дебатів необхідно визначити тему. У дебатах тема формулюється риторичним реченням, яке може мати неоднозначне пояснення. У ній піднімається питання або проблема для обговорення. Теми мають бути актуальними й цікавими, зрозумілими і доступними для учасників доказу та суддів.

Критерій. Це мета команди, яка показує, чого вона хоче досягти при розгляді теми. Критерій використовується у грі для побудови суджень, одночасно він є інструментом для команди. У кожній дебатній грі критерій указує на її головні моменти, закріплює ціль і показує суддям, що має довести команда, аби виграти гру. Критерій – фундамент позиції команди.

Дефініції. Об'єктивні визначення ключових термінів заданої теми з достовірного загальноновизнаного джерела. Для того, щоб грати і говорити про одне і те саме, кожна команда готує означення кожного терміна теми, щоб показати, що розуміється під тим чи іншим терміном. Іноді доцільно готувати дефініції до словосполучень, якщо вони мають стійку лінгвістичну форму або тотожні за змістом.

Аргументи. Довести суддям правильність Вашої позиції можливо лише за умов застосування підкріпленої фактичним матеріалом аргументації (*використання історичних фактів, інформаційних довідок, цитат тощо*). Аргументи можуть бути вагомими або слабкими. Судді намагатимуться пересвідчитися у виваженості аргументів обох команд і зрозуміти, наскільки Ваші аргументи можуть вистояти проти атак та випадів опонентів.

Докази. Разом із аргументами гравці повинні подати суддям докази на їх підтримку. У дебатах докази моделюються передусім шляхом розумової діяльності.

Перехресне опитування. Більшість форматів (правил) навчальних дебатів дають право гравцям ставити питання опонентам та відповідати на їхні запитання. Питання можуть бути використані для уточнення позиції, або для виявлення слабких місць у ланцюгу аргументації опонентів. Ця інформація потім може бути використана у Вашій промові або промові Вашого партнера.

УЧАСНИКИ ГРИ

Стверджуюча сторона. Представники команди доводять свою позицію, побудовану на аргументах, прикладах, фактах. Вони намагаються переконати у своїй правоті команду опонентів та суддів.

Заперечуюча сторона. Представники цієї команди спростовують ідею стверджуючої сторони. Вони намагаються довести хибність аргументації своїх супротивників та схилити суддів на свій бік.

Рішення. Під час промов судді занотовують Ваші аргументи та докази і після закінчення раунду виносять рішення – хто з команди був кращим.

Суддівство – суб'єктивна сторона дебатів. Це дуже відповідальна роль. Як часто навіть і досвідчені тренери неохоче беруться за суддівство, бо відчувають велику відповідальність за прийняття рішення. Відповідальний суддя повинен забути про власні амбіції й особисті погляди, оцінювати дебати винятково за аргументами, доказами, і підтримкою дебатерів. Об'єктивність та чесність судді, відображені у його рішеннях під час дебатів та у кінцевому підсумку, мають вплив і на програму в цілому.

Формат (правила) дебатів

Дві команди, які називаються стверджуючою та заперечуючою.

Стверджуюча – **С**, команда з трьох гравців С-1, С-2, С-3.

Заперечуюча – **З**, команда з трьох гравців З-1, З-2, З-3.

Нижче наведена табличка є систематизованим переліком розподілу часу під час гри.

Промовці Час:

С-1 виголошує промову *6 хвилин;*

З-3 ставить питання **С-1** *3 хвилини;*

З-1 виголошує промову *6 хвилин;*

С-3 ставить питання **З-1** *3 хвилини;*

- С-2** виголошує промову 5 хвилин;
- З-1** ставить питання **С-2** 3 хвилини;
- З-2** виголошує промову 5 хвилин;
- С-1** ставить питання **З-2** 3 хвилини;
- С-3** виголошує промову 5 хвилин;
- З-3** виголошує промову 5 хвилин.

Формат картки для доказу

МІТКА *Заголовок, який детально передає зміст доказу.

*Ключові слова Вашого аргументу або пояснення.

ПОСИЛАННЯ Джерело, дата, сторінка, визначення (або ЦИТУВАННЯ)

ЗМІСТ ДОКАЗУ Точно скопійоване з підручника, статті або інтерв'ю.

Приклад картки для доказу

Аварії трапляються дуже часто.

Johnson, Don. "Чи дійсно атомні електростанції безпечні" Newsweek, 9 серпня 1989: 24. "Аварії траплялися на кожній АЕС у США. Звичайно, вони небезпечні для життя мільйонів людей і потенціал для катастрофи присутній у кожному випадку".

Тези та теми для дискусії:

1. *Майбутнє після катастрофи: в Чорнобилі відкрилася сонячна електростанція.*

2. *Сонячна енергія може врятувати Чорнобиль?*

(Приклад обговорення: На місці найбільшої ядерної катастрофи в світі наразі розвивають альтернативні джерела енергії. Декілька років тому на території ЧАЕС поруч зі зруйнованим реактором запрацювала сонячна електростанція українсько-німецького проекту потужністю 1 МВт. Це може здаватися невеликою потужністю в порівнянні з ЧАЕС – лише один її блок мав потужність у тисячу разів більше. Але пілотна сонячна станція може стати лише початком. За планом, територію десятикілометрової зони можуть вкрити сонячні електростанції)

3. *Повернення дикої природи до Чорнобиля: природний процес чи потребує людського втручання?*

(Приклад обговорення: Українські науковці стверджують, що у чорнобильській зоні відновлюється дика природа - зокрема, там знову з'явилися унікальні для України бурі ведмеді. Навіть попри радіацію, відсутність людей у зоні робить свою справу: там з'являються унікальні види тварин та птахів. Зростає кількість лосів, оленів, вовків,

рисей, а також коней Пржевальського, яких сюди завезли в дев'яностих роках)

4. Уроки Чорнобиля сьогодні: чи можливо «реінтегрувати» зону?

(Мова може йти, зокрема, про відчужені території, психологію травми, переосмислення трагедії – у минулому і сьогодні; про зламані долі та їх представлення в літературі. Як змінилося суспільство через кілька десятиліть після трагедії, чи можливі залучення відчужених територій та що чекає нас у майбутньому?).

5. Чи можна було уникнути Чорнобильської аварії? Що для цього потрібно було зробити?

6. Реакція на катастрофу у світі та СРСР.

7. Чи наблизив Чорнобиль розпад Радянського Союзу?

8. Альтернатива ядерній енергетиці.

9. Чи можна уникнути небезпеки, до якої може призвести використання «мирного атома»? Яким чином?

10. Страшна правда та вигадки у серіалі НВО «Чорнобиль».

Дана тема може висвітлити обставини тих страшних днів після аварії на ЧАЕС і про те, наскільки достовірно вони показані в серіалі НВО «Чорнобиль», через який світ ще раз відкриває для себе найбільшу в історії техногенну катастрофу.

На захід слід запросити вчителів історії, громадськість, представників влади.

По вертикалі:

- 1.** Суддівська команда.
- 2.** Доказ.
- 4.** Підсумкова думка, узагальнення.
- 5.** Період, який дається гравцю для виступу, морфологічна категорія дієслова.
- 6.** Супротивники в грі „Дебати”.
- 7.** Вікторія.
- 10.** Античний драматург.
- 12.** Ключові слова, що використовуються у доповіді першого гравця.
- 14.** Поширене публічне висловлювання, що містить виклад інформації із певної теми.
- 16.** Звуковий сигнал початку або завершення гри.
- 17.** Синонім до слова „дебати”.
- 19.** Правило, що не потребує доведення.
- 22.** Ознака, що характеризує думку.
- 23.** Ритор, трибун, промовець.
- 24.** Назва інтелектуальної гри, що побудована на спростуванні тверджень опонентів.
- 27.** Бажання грати, прагнення до перемоги.
- 28.** Початок гри.
- 31.** Очко в грі «Дебати».

Графіті у Прип'яті

